

Mariana-Cristina Popescu, *Hellenistic and Roman Pottery in pre-Roman Dacia*, Bibliotheca Musei Napocensis, XL, București, Ed. A.R.A. – „Arhitectură. Restaurare. Arheologie”, 2013, 280 p., (ISBN 978-973-88645-7-9)

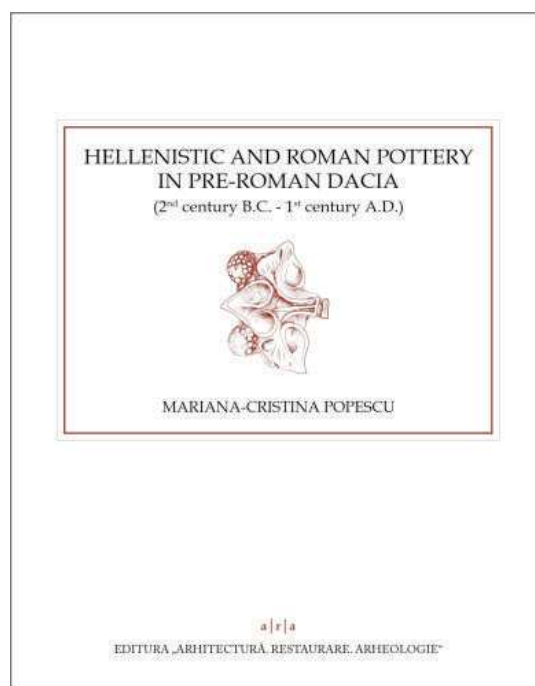
CĂTĂLIN CRISTESCU

Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva
catalincristescu01@yahoo.com

Una dintre caracteristicile literaturii românești de specialitate din ultima vreme este publicarea într-un ritm alert și, de cele mai multe ori, insuficient documentat a numeroaselor descoperiri arheologice rezultate, în mare parte, din săpăturile preventive de pe marile proiecte de infrastructură. În acest context, sintezele și monografiile unor categorii de materiale sunt pe cât de importante, pe atât de necesare. Astfel, lucrarea Marianeii-Cristina Popescu, prezentată în rândurile de mai jos, reprezintă una dintre contribuțiile de seamă ale ultimilor ani.

Aș dori să remarc de la început calitatea editorială ridicată a volumului publicat în prestigioasa serie Biblioteca Musei Napocensis. Supracoperta, designul elegant al coperților cartonate, hârtia folosită și sistemul de legare a filelor conferă acestei cărți o ținută ridicată, la standardele internaționale în domeniu. La acestea se adaugă rezoluția foarte bună a ilustrației (70 de planșe și 12 hărți), elocventă pentru informațiile din text. Efortul autoarei de a (re)documenta prin desen și fotografie cele aproximativ 700 de fragmente ceramice elenistice și romane s-a dovedit pe deplin justificat.

Lipsește imaginile color, poate utile cititorului în ceea ce privește culoarea sau tratamentul suprafeței recipientelor discutate (de exemplu, angoba), dar renunțarea la acestea se datorează probabil opțiunii cercetătoarei clujene de a urma modelul publicațiilor din seria *The Athenian Agora* editată de The American School of Classical Studies at Athens, unde M.-C. Popescu a beneficiat de un stagiul de cercetare. De altfel, chiar și organizarea conținutului se înscrie în modelul respectiv, cu listele planșelor, hărților, tabelor și graficelor, precum și bibliografia și abrevierile la începutul volumului, înaintea capitolului introductiv (p. 23-28). Adaug aici faptul că s-a optat pentru publicarea în limba engleză, circulația monografiei în rândul specialiștilor din afara României fiind pe deplin asigurată. Traducerea textului însă este pe alocuri nefinisată.

Sargetia. Acta Musei Devensis (S.N.), VII, 2016, p. 377-379.

Unul dintre plusurile lucrării este concizia. Capitolele și secțiunile acestora au ideile structurate coerent, exprimate clar, într-un stil care nu face rabat de la rigoarea academică, dar care facilitează lectura. Mărturie stă capitolul dedicat istoricului cercetărilor (p. 29-31), în care semnatara reușește să prezinte succint bibliografia la zi a subiectului.

După cum se precizează în Introducere (p. 27), materialul este prezentat și analizat pe clase ceramice, uzitând metodologia specifică acestora în acord cu recente contribuții din Occident. Cititorul primește astfel informația la zi privind vesela West Slope (p. 32-38), de factură Hadra și Lagynos (p. 39-41), bolurile cu decor în relief și vase realizate în tipar (p. 42-49), vasele cu decor aplicat (p. 50-54), sigillatele pergameniene (p. 55-60), Eastern Sigillata B (p. 61-64), Pontic Sigillata (p. 65-77), sigillatele italice și gallice (p. 78-79), vesela cu glazură plumbiferă (p. 80-83), Grey Ware (p. 84-85) și *miscellannea* (p. 86-90).

Urmează concluziile (p. 91-95) și cuprinzătorul catalog (p. 96-189), un capitol binevenit cu informații generale despre siturile de unde provin fragmentele analizate în text (p. 190-207) și indexul. Acesta din urmă este împărțit în general (p. 208-209) și clase, forme, tehnici, motive, meșteri și ștampile (p. 209-210), foarte util în cazul în care cititorul urmărește doar anumite aspecte ale recipientelor analizate.

Apreciez realizarea de către M.-C. Popescu a obiectivului punctat în capitolul introductiv: sistematizarea ceramicii elenistice și romane descoperite în siturile geto-dacice din sec. II a.Chr-I p.Chr. de pe teritoriul României. Calitatea demersului este augmentată de atenția pentru importante variabile: siturile respective au funcționat în perioade diferite, având funcționalități aparte, fiind cercetate inegal; materialul în sine prezintă particularități în ceea ce privește contextul arheologic, documentarea în săpătură, prelucrarea și depozitarea în depozitele muzeale.

Autoarea a reușit să analizeze direct 643 de fragmente ceramice, fiind în măsură să înregistreze toate caracteristicile acestora și să le atribuie claselor ceramice cunoscute, uneori chiar cu precizarea atelierului de producție. Pentru fiecare clasă ceramică în parte, M.-C. Popescu propune un model ușor de urmărit: date generale despre respectiva clasă (cronologie, forme, decor), cu bibliografia actualizată a subiectului; identificarea principalelor centre de producție, cu sublinierea celor apropiate geografic de spațiul analizat; descoperirile din România (cu hartă); tipurile de vase; concluzii privind originea și cronologia recipientelor.

Vesela West Slope este prezentă la Brăilița, Bordușani, Popești, Poiana, Răcătău și Brad, reprezentată de cupe, *kantharoi* și *skyphoi*, provenind din atelierele din Pergam, Efes, Asia Mică și pontice; încadrarea cronologică este mijlocul/sfârșitul sec. II-al treilea sfert al sec. I a.Chr. *Lagynoi* de factură Hadra și Lagynos provin mai ales din atelierele Histriei, produse în sec. II-I a.Chr., fiind descoperite la Bedehaza, Bordușani, Piscu Crăsani, Radovanu, Popești, Vlădiceasca, Poiana și Răcătău. Bolurile cu decor în relief realizate în tipar au fost identificate la Bordușani, Brad, Brăilița, București, Poiana, Popești și Răcătău și au fost produse în zonele atelierelor pergameniene, ioniene și pontice, probabil în sec. II-I a.Chr. Din siturile de la Brad, Răcătău, Poiana și Bordușani sunt cunoscute cupe realizate în tipar, de origine microasiatică, eșalonate cronologic între mijlocul/sfârșitul sec. I a.Chr.-prima jumătate a sec. I p.Chr.

Recipientele cu decor aplicat, *skyphoi*, sunt prezente la Bordușani, Gruiu Dării, Piscu Crăsani, Poiana, Răcătău, și Brad. Ele provin din atelierele pergameniene și din Asia Mică, circulând în Dacia preromană în ultimul sfert al sec. II-sfârșitul sec. I a.Chr. Sigillatele pergameniene, aflate la Bordușani, Popești, Poiana, Răcătău și Brad, sunt

reprezentate de *skyphoi*, cupe, farfurii, bazine, boluri și căni; corespund mijlocului/sfârșitului sec. I a.Chr.-începutul sec. II p.Chr. Exemplare Eastern Sigillata B au fost descoperite doar la Poiana și Răcățău, aparținând unor farfurii, cupe și boluri din sec. I p.Chr. Mult mai numeroase (peste jumătate din totalul pieselor ceramice de import) sunt recipientele clasei Pontic Sigillata de la Poiana, Brad, Răcățău, Ocnița, Barboși, Covasna și Cernat, aparținând unui număr mai mare de forme specifice primei jumătăți a sec. I-începutul sec. II p.Chr.: farfurii, boluri, cupe, *skyphoi* și pocale. Produsele sigillate italice și gallice sunt întâlnite la Pecica, Brad, Barboși, Cernat și Ipotești, putând fi datate în primul veac al erei creștine.

O apariție „exotică” în siturile dacice de la Brad, Poiana, Bâțca Doamnei și Barboși este ceramica microasiatică cu glazură plumbiferă. Fragmentele de cupe și *skyphoi* din punctele menționate se pot data la sfârșitul sec. I a.Chr.-începutul sec. I p.Chr. Șapte piese Gray Ware sunt documentate la Piatra Craivii, Tinosu, Brad, Poiana și Răcățău, datate în sec. II-I a.Chr. și provenind din partea răsăriteană a bazinului mediteraneean. În fine, autoarea mai trece în revistă vase decorate cu barbotină (origine Asia Mică, la Poiana și Răcățău, sec. I p.Chr.), cupe și boluri semisferice asemănătoare vaselor produse în tipar (origine pontică și microasiatică, la Brad, Bordușani, Grădiștea, Piscu Crăsani, sec. II a.Chr.-I p. Chr.), boluri simple (la Poiana și Răcățău), *skiphoi* (origine pontică și microasiatică, la Bordușani, Tinosu, Piatra Craivii, Poiana și Răcățău, sec. I a.Chr.), pocale (la Brad), cupe (origine occidentală, la Răcățău, primele secole ale erei creștine), farfurii (origine Asia Mică, la Ocnița, Pecica, Popești și Poiana, sec. I-II p.Chr.), boluri și bazine cu buza îngustă (la Poiana și Bordușani, mijlocul sec. I a.Chr.-prima jumătate a sec. I p.Chr.), *oinochoe* (la Răcățău), căni, cești și ulcioare (la Poiana, Sprâncenata, Tilișca, Brad și Răcățău).

Câteva observații ale cercetătoarei clujene se dovedesc deosebit de importante pentru studiul sfârșitului epocii fierului pe teritoriul României. Trecând peste informațiile de ordin cronologic sau legate de proveniența artefactelor, se observă preponderența masivă a recipientelor pentru băut sau suprapunerea în cea mai mare parte a hărții de distribuție a produselor ceramice din Asia Mică cu cea a amforelor egeene, precum și concentrarea importurilor în zona *davae*-lor de pe Siret. Aceste considerații vor constitui premise pentru studierea amănunțită a producției locale ceramice, precum și în interpretarea tipurilor de consum (atât de artefacte, cât și de alimente).

Cartea semnată de M.-C. Popescu reprezintă un major pas înainte pentru studiul ceramicii antice, mai cu seamă a celei de la sfârșitul epocii fierului, contrastând cu abordările clasice ale subiectului veselei de import din Dacia preromană. Sper ca demersul să fie urmat atât de noi contribuții ale sale, precum și ale altor specialiști din domeniu, pentru creionarea unei imagini cât mai limpezi a rolului jucat de vasele ceramice în epoca respectivă.